

Keszei Istvánról

„Miközben gyakoroltam a bünt.
néha a jót is elkövettem”...

Ez az önjellemzésre szánt versmottó áll Keszei István ez idáig egyetlen verseskötete, az *Angyali merénylet* élen. Forगतom kezemben, ujjaimmal becézem ezt a fekete papírkötésű könyvet...

Keszei Párizsban él és elfogultság nélkül mondhatni, hogy a nyugati magyar költészet egyik legértékesebb alakja, bár nem tartozik az ismertek közé. Jellemzése azért nehéz, mert költészete nem tipikus a párizsi irodalomban. „Nem jellemző”, különös.

A franciaországi (és más nyugat-európai) magyar költészetet a hazai olvasó egyébként is elég kevéssé ismeri. Illyés Gyula figyelmeztetésére, az „ötágú síp”, vagyis a Magyarországon kívül is gyökeredző, virágzó magyar kultúra szimbólumára, jelenére csak az utóbbi években kezdünk érdemének megfelelően figyelni. Az elmúlt évben a Magyar Rádió magas színvonalú elemzéssel vonta meg a nyugati magyar irodalom mérlegét, irodalomtörténészeink összegezték a főbb tendenciákat, értékeket, egyéniségeket. Béládi Miklós meleg szavakkal említette Keszei nevét is. (A magvas, elemző beszélgetés teljes anyagát a Jelenkor 1979 szeptemberi és októberi száma jelentette meg.)

Keszei, aki elég sokat közölt különböző folyóiratokban (a Magyar Műhelyben, az Új Látóhatárban, stb.), voltaképpen egyáltalán nem tartozik semmiféle körhöz, irodalmi csoporthoz. Nem mintha nem lenne igénye a közösségre. Valahogy úgy adódott, hogy az irodalmi köröknek volt ő túl megemészthetetlen falat, s a csoportok inkább kizárták magukból, hogysen befogadták volna. Viszonya a nyugati magyar avantgard költészethez a csaknem szimbolikus „dējā vu” élményével jellemezhető. Torokszoritóan ismerős az az irodalomtörténeti gesztus, amellyel a fiatal József Attilát lekezelte, s ezzel elidegenítette (az egyébként minden modernsége oly nyitott) Kassák Lajos a bécsi emigráció időszakában: — „Mágá még rimes verseket ír?”... — kérdezte az új stílus hittérítőinek távolságtartásával. Keszei esetében teljességgel hasonló történt.

Az avantgard magyar írók nagy része sokkal elfoglaltabb (és elfogultabb) volt a maga képviselő, konceptuális és elvont költészetével, hogysen észrevette volna nyelvi, poétikai értékeit. Keszei következetes gondolatrítmusa, az asszonánchoz, a hazai tájszólás frazeológiájához visszanyúló gondos versformálásai „avitt és időszerűtlen” hagyományos verseknek tűntek sok modern szemében.

„Hagyományos vers”? Igen, sok a megőrzött nyelvi érték nála, de ezek sohasem jelentenek konzervativizmust. Inkább jelentik a gondolkodás szervességét, a „megragadhatóvá faragott” szó tisztességét, a megérthetővé emelt, összetett egyszerűséget. Versbeszéde élőbeszéd, de nem a szupermarketbeli vásárló hebegeése, hanem a Rimbaud-i látomásos utcai asszociáció szó-ragyogása.

Keszei a legvalószínűtlenebb „idegenbe szakadt” költő. A Rue Gabriel Périben, vagy a Rue Jacob-ban is a Fejér megyei szójátékokkal, jelzőkkel játszik, magyarul álmodik, verset csak magyarul gondol és ír. Makacs Kőműves Kelemen. Nála a vers-éjszakákban, a versgondolatok csöndjében épül fel az anyanyelv-fal, amely a nappalok didergő magányában, a munkanélküliség nem-va-gyok-azonos érzésében leomlik. De újra megépíti magát a nyelvből. Néha úgy tűnik, hogy már csak a nyelvben és a nyelv által él. Még a csendjében is — ahogy a sokat dicsért anyagról, a „kőről” írta —: „A némasága is tömör beszéd, / azért sűrűsödött tömörre, / hogy annyi nyomatékkal, mint amennyit a súlya nyom, / kimondja magát mindörökre”.

— „Az asztal sem marasztal”... „Mondd, jó ez így, mondják ezt így odahaza, tetszik neked?” — tudakolta tőlem tökéletes nyelvi hangsúlyokkal megfűszerezett, játékban meghempergetett szó-leleményeit. Hosszú, verses vonulásaink voltak, szójátékkal zsonglörködve lépkedtünk a Szajna felé. Ő rendszerint emlékezetből mondta verseit. Rendkívül jól érezte magát ilyenkor, szó-domi-

nóink Éluard-szerűen végtelenített dialógusaiban. Ilyenkor inni sem kellett. Az anyanyelv megtapogatásának mámora a derű könnyebb hullámaira emelt minket, mint akármelyik beaujolais-vörösbor.

Nehéz leírni őt. Fényképezni valamivel könnyebb. Van róla néhány fényképem; magasra nőtt, tétova, mackó-mozgású nagy gyerek néz róluk reménykedve, hitetlenkedő örömmel, vagy szelíd szomorúsággal. Az egyik képen, a háta mögötti buszmezgálló plakátjáról, Villon-i keserőséggel villog egy reklám-felirat: „un sou, c'est un sou” (egy fillér az egy fillér). Őt éve munkanélküli. „A margónak is csak a margóján” él, ahogy írta. Szívesen dolgozna, nem rajta múlik. A legnehezebb alkalmi munkákon is túl van. Képtelen a könyöklésre, az önadminisztrálásra. *Fűró* című versében írja, kemény őszinteséggel: „Nem furakodtam előre. Senkit nem fúrtam meg. / Inkább magamat fúrom a mélybe zügó, örvénylő, csodálatos / csavarmeneteimmel”.

Verseiben különös méltóság van. Kereső, tétova tűnődés keveredik ziháló kérdésekkel, súlyos keserőséggel. Nem keresi a maga mentségét; ismeri meg-szenvedett élete gyenge pontjait. „Vergődő madár” maga is egy furcsa térben, ahol „fejfelé lefelé lóg az Isten”.

Nem egyetlen műfaj lekötöztette, bár stílusa jellegzetesen felismerhető. Írt központozástalan szabadverset, Pilinszky tökéletesítette négysorosot, áradó vers-prózát és szonettet. Fanyar fintorként az „avantgard magyar pápájának”, Kassák Lajosnak szonettben írt üdvözlést egyik születésnapjára (és Kassák elismerő szavakkal köszönte meg a szokatlan üdvözlést). Gondos versteremtő; hónapokig hordja szájában, forgatja a verset, míglen leírja.

Leginkább mégiscsak saját sorai jellemzik; „Emberemlékezet óta embernek álcázza magát... Eppen most, a Krisztus utáni második évezred vége felé: az atomhasadás és a tudathasadás évszázadában”.

Az anyanyelv, amely 27 éven keresztül megtartotta, távol a hazától, remélem, visszafogadja verseit az „ötágú síp” zenei egységébe, a magyar nyelven olvasók tudatába és szeretetébe.

DEME TAMÁS

KESZEI ISTVÁN VERSEI

Van Gogh bakancsa

Van Gogh
poklok-poklát megjárt bakancsod
a kép
rámájából nemcsak kilép
de¹ egyenest
eszméletemre ugrik
fenyegetően agresszíven
belém tiporja magát
agyam humuszába tapossa
a földalatti éjszakát

Ó, ormótlan bakancsod
micsoda vad parancsnok
bensődben pattogó vezényszavára
szállt le veled a bányamélybe
a fülledt földalatti éjbe
hogy a Föld elitéltjeinek
a hétrét görbedő gerincek közé
a csikorgó csigolyák közé
ledobd a túlfutott napot
sárga deliriumban izzó szellemed
ragyogó napraforgóját

Vívódó bakancsod
a mélységből bukott elő
mennyi bugyrot bejárt
de profundist kiállt
a rajz félelmetesen fehér
hätteréből nyomul előre
sötétlőn meggyűrődve

Bensöm legbensejébe tör
nyoma örökre ott marad
mélyembe préselődve

Felmoshatják a kövezetet
felmoshatják eszméletem
viharzó bakancsod nyoma
s poklok-poklát megjárt szellemed
lábnyoma
felmoshatatlanul bennem marad.